

وزارت تحصیلات عالی

معینیت علمی

استراتژی جندر در تحصیلات عالی
و
پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت
جنسي در نهاد های تحصیلات عالی

استراتیژی جندر در تحصیلات عالی

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	پیشینه تاریخی و تحلیل وضعیت کنونی
۲	الف: تحصیلات عالی دولتی
۵	ب: تحصیلات عالی خصوصی
۵	پیشرفت ها و دستاوردها
۷	اهداف و استراتژی
۷	اهداف
۷	دیدگاه
۸	چالش های مرتبط با جندر
۸	۱. محدودیت دسترسی برای محصلان انان
۹	۲. محدودیت در تعداد استادان انان
۹	۳. محدودیت فرصت های تحصیلی بالاتر از درجه لسانس برای زنان
۱۱	۴. تحقیق و نگارش
۱۱	۵. محدودیت در ترفیعات
۱۲	۶. محدودیت زنان در رسیدن به موقف های رهبری
۱۳	۷. مسؤولیت
۱۳	۸. تبعیض جندر و اذیت جنسی
۱۴	برنامه ها
۱۴	۱. بخش استادان
۱۵	۲. مؤسسات تحصیلات عالی
۱۶	۳. نصاب تحصیلات عالی
۱۶	۴. بخش محصلان
۱۷	۵. زیر بنها
۱۸	۶. چارچوب حقوقی
۱۹	۷. گام های بعدی
۲۰	نتیجه گیری

مقدمه

محتوی این استراتژی شامل شرح مختصر تلاش هاییست که در راستای فراهم آوری فرصت های تحصیلی برای محصلان و استادان اناث و نیز معرفی بعضی از چالش های عمدۀ میباشد که در رابطه به افزایش تعداد محصلان و استادان اناث وجود دارد. این استراتژی همچنان یک پلان کاری را برای وزارت تحصیلات عالی به منظور اطمینان از این که با زنان در محیط کاری شان بخورد مناسب، منصفانه و عادلانه صورت گیرد، ارایه می کند. وزارت تحصیلات عالی باور دارد که درک مشکلات و وضعیت جندر برای حل و رفع آن و همچنان فراهم نمودن زمینه های لازم با نظرداشت حقوق آنها و ارزش های ملی و اسلامی ضروری می باشد. بعد از رژیم طالبان، زمانی که تعداد محصلان و استادان اناث در وزارت تحصیلات عالی به پایین ترین سطح قرارداشت، اقدامات معینی روی دست گرفته شد تا تعداد زنان در تحصیلات عالی افزایش یابد و زمینه ها و فرصت های بیشتر پیشرفت برای آنها فراهم شود. مشکلات استادان، محصلان و کارمندان اناث هم در پلان ملی استراتژیک تحصیلات عالی ۱۳۹۳-۱۳۹۵، پلان ملی استراتژیک تحصیلات عالی ۱۳۹۹-۱۴۰۰، و در اقدامات وزارت تحصیلات عالی برای تاسیس لیلیه های اناث، تذکر یافته است. وزارت تحصیلات عالی به تطبیق پلان کاری ملی برای زنان افغانستان متعهد میباشد. با ملاحظه این تعهدات وزارت تحصیلات عالی بر آن شد تا این استراتژی تدوین و به منصة اجرا گذاشته شود.

برعلاوه، دولت افغانستان دو توافقنامه بین المللی را امضا نموده که تحصیلات عالی و دولت افغانستان را به تساوی جندر متعهد می سازد که یکی آن کنوانسیون محو کلیه انواع تبعیض علیه زنان (CEDAW) و دیگر آن پلات فورم بیجنیگ برای اقدام (Beijing Platform for Action, ۲۰۰۵) است که یک چارچوب کاری جهانی برای انکشاف زنان می باشد. وزارت تحصیلات عالی همچنان متعهد است تا با تمام محصلان، کارمندان و استادان بدون درنظرداشت تفاوت های جندر، رفتار متعادل داشته باشد. تحقیقات نشان داده است که تعلیم و تربیه برای زنان کلید انکشاف ملی می باشد. زیرا تعلیم و تربیه و تحصیلات عالی در سهم گیری اجتماعی و سیاسی یک نقش عمدۀ را بازی نموده، از نگاه اقتصادی زنان را تقویت کرده و به آن ها در دفاع از حقوق شان کمک مینماید. برعلاوه، هم زنانی که از نعمت سواد محروم بوده اند و هم زنان تحصیل کرده، هر دو مایل اند فرزندان شان را به مکتب بفرستند. وزارت تحصیلات عالی با درنظرداشت تعهدات خویش در صدد است تا تعداد محصلان و استادان اناث را در چند سال آینده افزایش دهد. آنچه در این سند ارائه میگردد، در مورد تاریخچه و تلاش های انجام شده در رابطه به دسترسی اناث به تحصیلات عالی، چالش های موجود و موقیت های به دست آمده، دیدگاه و اهداف وزارت تحصیلات عالی برای تحصیلات عالی اناث و برنامه های عملی وزارت تحصیلات عالی برای بهبود وضعیت در این راستا می باشد.

لازم میدانم تا از زحمات همکاران محترم که در تدوین و نهایی سازی این سند همت گماشتند، به نیکویی یاد آوری نموده و از آنها تشکر نمایم. از همکارانم محترم پوهاند محمد عثمان با بری معین علمی وزارت تحصیلات عالی، پوهاند حمید الله امین مشاور علمی، پوهندوی دکتور محمد ایاز نیازی و پوهندوی دکتور عبدالقدوس راجی استادان پوهنخی شرعیات پوهنتون کابل، محترمه پوهنیار سعیده مژگان مصطفوی معین اسبق وزارت محترم امور زنان، محترم دوکتور فیرید هیوارد مشاور برنامه USWDP، محترمه فریبا قریشی مشاور جندر برنامه USWDP و سایر ذواتی که در نهایی سازی این سند مجددانه زحمت کشیده اند، ابراز امتنان می نمایم. آرزومندم تا به کمک خداوند متعال وزارت تحصیلات عالی بتواند گامهای موثری را در تحقق این سند بردارد.

با احترام

پوهنواح دوکتور فریده مومند

وزیر تحصیلات عالی

پیشینهٔ تاریخی و تحلیل وضعیت کنونی

الف: تحصیلات عالی دولت

تلاش برای فراهم سازی تعلیم و تربیة رسمی زنان و دختران در افغانستان تاریخ طولانی دارد. در سال ۱۲۹۸ در دورهٔ پادشاهی شاه امان الله غازی نخستین فرصت‌های تحصیلی برای زنان فراهم شد. این فرصت‌های تحصیلی همزمان با تأسیس پوهنتون کابل در سال ۱۳۱۱ به صورت جدی آغاز گردید و این روند کماکان تا ۱۳۷۱ ادامه یافت. در جریان سال‌های ۱۳۶۶ الی اوخر ۱۳۷۰ که تعداد بیشتر جوانان به خدمت سربازی سوق داده شدند، محصلان انان بیشتر در تحصیلات عالی جذب گردیدند و در عین زمان در بعضی از ادارات حدود بیشتر از ۵۰ درصد کارمندان دولتی را نیز زنان تشکیل می‌داد.^۱ تا سال ۱۳۶۹ تعداد محصلان انان آهسته‌آهسته رو به افزایش بود، ولی طی دهه ۷۰ کاهش فزاینده یافت تا آنکه، در دورهٔ حاکمیت طالبان مکاتب ثانوی و پوهنتون‌ها به روی طبقه انان مسدود گردید؛ به استثنای یک تعداد محدود محصلان انان که اجازه داشتند در رشتهٔ طب تحصیل کنند. بالآخره در سال ۱۳۸۰ موسسات تعلیمی و تحصیلی برای انان دوباره کشوده شد و روند شمولیت دختران به مکاتب و موسسات تحصیلات عالی افزایش یافت. از این‌رو، طی سال‌های نخست بعد از رژیم طالبان، تعداد محصلان انان واجد شرایط محدود به دخترانی بود که یا در داخل کشور در مکاتب مخفی درس خوانده بودند یا هم در کشورهای مثل ایران، پاکستان و ممالک دیگر درس خوانده و دوباره به کشور شان برگشته بودند. تعداد محصلان انان از صفردر سال ۱۳۸۰ به ۱۰,۰۰۰ تن در سال ۱۳۸۷ و به ۳۶۵۹۲ تن در سال ۱۳۹۴ رسید که این رقم ۲۱ فیصد مجموع ۱۷۴۲۶۹ را تشکیل میداد.

مؤقتیت برنامه «تعلیم و تربیه برای همه» در دوره‌های ابتدایی و ثانوی که در سال ۱۳۸۶ آغاز شد، در مجموع بالای افزایش تعداد فارغ‌گان مکاتب تأثیر زیادی داشت. در سال ۱۳۸۹ دختران ۲۹ فیصد فارغ‌گان دورهٔ ثانوی را تشکیل می‌دادند که این رقم در سال ۱۳۹۱ به ۳۴ فیصد افزایش یافت. طی سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ این رقم به ۳۵ فیصد رسید. در سال‌های آینده این افزایش ادامه خواهد داشت و احتمالاً تا سال ۱۴۰۱ به تعادل خواهد رسید.

جدول ۱: تعداد محصلان انان در تحصیلات عالی: ۱۳۹۴-۱۳۸۷

محصلان						سال
فیصدی افزایش انان	فیصدی انان از تعداد مجموعی	افزایش در تعداد محصلان انان	تعداد محصلان انان	فیصدی افزایش	تعداد مجموعی محصلان	
% ۱۸.۳			۹۹۹۱		۵۶۸۳	۱۳۸۷
% ۲۱.۹۱	% ۱۹.۷	۲۱۸۹	۱۲۱۸۰	% ۱۲۸۵	۶۱۷۰۹	۱۳۸۸
% ۲.۳	% ۱۹.۵	۲۸۵	۱۲۴۶۵	% ۳.۴۵	۶۳۸۳۷	۱۳۸۹
% ۲۰.۵	% ۱۹.۴	۲۵۶۰	۱۵۰۲۵	% ۲۱.۱	۷۷۳۳۶	۱۳۹۰
% ۲۷.۹	% ۱۹.۰	۴۱۹۰	۱۹۲۱۵	% ۳۱.۰	۱۰۱۳۰	۱۳۹۱
% ۳۱.۲	% ۱۸.۹	۵۹۹۱	۲۵۲۰۶	% ۳۱.۲	۱۳۲۹۴۹	۱۳۹۲
% ۲۳	% ۱۸.۲	۵۷۹۱	۳۰۹۹۷	% ۲۸.۳	۱۷۰۵۸۲	۱۳۹۳
% ۱۸	% ۲۰.۹	۵۵۹۵	۳۶۵۹۲	% ۲.۱۶	۱۷۴۲۶۹	۱۳۹۴

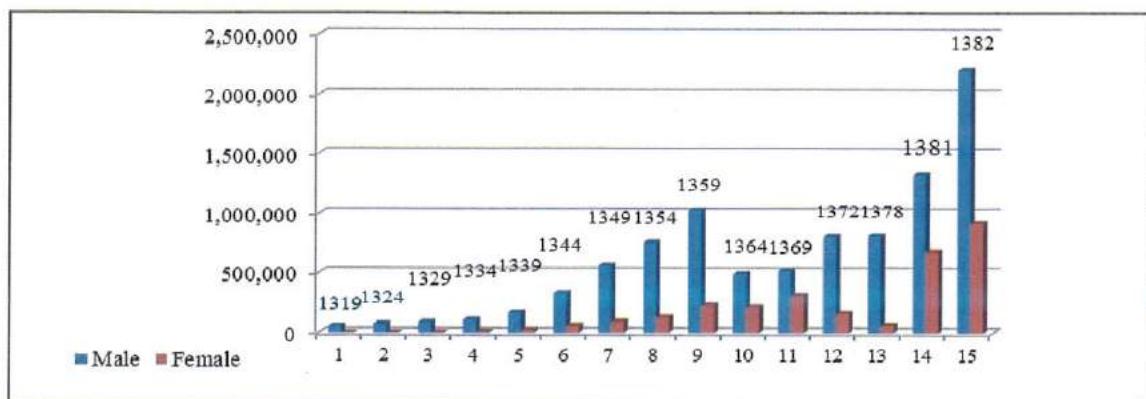
^۱ مصاحبه با پوهاند محمد قاسم جمله، ۲۸ جوزای ۱۳۹۲.

مسئله محوری در رابطه به افزایش محصلان اناث برای وزارت تحصیلات عالی دسترسی به تحصیلات عالی است. چالش‌های متعددی در برآوردن این هدف وجود دارد که وزارت تحصیلات عالی باید برآن ها فایق آید. هرچند تعداد محصلان اناث در حال افزایش است، به شمول ۱۸ فیصد در سال ۱۳۹۴، ولی از آنجاییکه تعداد بیشتر شاگردان ذکور نظر به شاگردان اناث جذب مؤسسات تحصیلات عالی می‌شوند، فیصدی تعداد محصلان اناث بسیار کم افزایش یافته است (جدول ۱). این مسئله عمدها به خاطر نبود امکانات لیلیه برای شاگردان اناث است که وزارت تحصیلات عالی در مرفوع ساختن آن تلاش دارد. همچنین، علت دیگر آن پایین بودن تعداد فارغان اناث از مکاتب ثانوی است که ۳۰ فیصد از تعداد مجموعی در سال ۱۳۹۳ می‌باشد.

جهت شناسایی موانعی که در راه دسترسی زنان به تحصیلات عالی وجود دارد، وزارت تحصیلات عالی موفقیت دختران را در امتحان کانکور بررسی نمود در نتیجه معلوم گردید که نتیجه اکثر محصلان اناث مساوی و یا هم بهتر از پسران بود (۲۵ فیصد هردو گروپ شاگردان توانسته بودند در کانکور نمراتی را بگیرند که جذب آنها را در نهادهای تحصیلات عالی دولتی فراهم سازد). در حالی که در سال ۱۳۹۰ تنها ۱۶ فیصد از محصلان اناث توانسته بودند به تحصیلات عالی راه یابند، این رقم در سال ۱۳۹۲ به ۲۴ فیصد افزایش یافت؛ ولی باز هم پایین‌تر از فیصدی تعداد دخترانی بود که در امتحان کانکور اشتراک نموده بودند.

وزارت تحصیلات عالی عوامل کم بودن موفقیت دختران را جستجو نمود و چندین عامل را شناسایی نمود. یک عامل آن افزایش خشونت‌های جنگ در ساحت مختلف کشور بود که باعث کاهش اشتراک دختران در امتحان کانکور شده است و عامل دیگر افزایش میزان موفقیت پسران، کورس‌های خصوصی آمادگی کانکور است، که اکثریت شاگردان آن را معمولاً پسران تشکیل می‌دهند. تنها در کابل ۲۵ فیصد اشتراک کننده‌هایی این کورس‌ها دختران هستند. به نظر میرسد که اکثراً والدین علاقمند هستند تا به جای دختران، بیشتر پسران خود را به این کورس‌ها بفرستند. وزارت تحصیلات عالی همواره تلاش دارد تا فرسته‌های بیشتر را برای زنان بخصوص در مناطق محروم و جنگ‌زده فراهم کند تا آنها نیز به کورس‌های آمادگی کانکور دسترسی پیدا کنند. افزایش زنان در تحصیلات عالی با چندین چالش روبرو بوده است. یکی از آنها تعداد ناچیز فارغان اناث از مکاتب ثانوی مخصوصاً در بعضی ولایات می‌باشد. طوری که در گراف زیر دیده می‌شود، در روره بین ۱۳۴۰ و ۱۳۷۰ تعداد شاگردان اناث در مکاتب ابتدائی و ثانوی به صورت چشم‌گیر افزایش یافت که در سال ۱۳۷۰ به ۲۵۰,۰۰۰ رسید. بعداً در رژیم طالبان این رقم به سرعت کاهش یافت. در اداره مؤقت که در سال ۱۳۸۰ آغاز به کار نمود، مکاتب دخترانه دوباره گشوده شد و به صورت عموم شمولیت در تعلیم و تربیه سریعاً افزایش یافت که در نتیجه تعداد شاگردان دختر در مکاتب ابتدائی و ثانوی در سال ۱۳۸۲ به ۸۰۰,۰۰۰ رسید. اکثر این دختران آرزو داشتند تا بعد از تکمیل دوره ثانوی به تحصیلات عالی شان ادامه دهند. از این‌رو، برای رسیدگی به نیازمندی‌های روز افرون تحصیلی فارغان دوره ثانوی که محصلو برنامه «تعلیم و تربیه برای همه» می‌باشد، باید سهولت‌های بیشتر در سکتور تحصیلات عالی فراهم شود.

شموليٽ طبقهٔ ذكور و اناث در مکاتب ابتدائي و ثانوي: ۱۳۸۲-۱۳۱۹

منبع: مطالعه امکانات دخیل شدن بخش خصوصی در تحصیلات ثانوی، اکادمی اکتشاف تعلیمی، واشنگتن دی‌سی، گراف توسط فرد هیوارد و سارا امیریار (۲۰۰۳).

همان‌گونه که توقع می‌رود، تعداد محصلان انانثی که به مؤسسات تحصیلات عالی می‌روند در ساحت شهری بیشتر از ساحت رستایی است. فیصدی محصلان انانث در شهرها ۲۶ فیصد می‌باشد در حالیکه این رقم در اطراف ۱۶ فیصد است. بخشی از این تفاوت نمایانگر آن است که محصلان انانث بصورت عموم به پوهنتون های بزرگتر (که در شهرها واقع‌اند) تمایل دارند، جایی که امکانات بیشتر مسکن برای طبقه انانث موجود است. برعلاءو تعداد زیادی از دختران اطراف به مکاتب ثانوی شهری می‌روند تا از تدریس بهتر بپرسند و نیز در امتحان کانکور هم خوب بدرخشند. بهصورت عموم مکاتب شهری از کیفیت و امکانات بهتر و استادان آموزش دیده برخوردار اند. بیشتر مکاتب رستایی در تدریس مضمین مهمند ساینس و ریاضی دارای نواقص و کمبودی هایی هستند. این نواقص و کمبودی ها در امتحان کانکور به نمرات پائین تر شاگردان منتج می‌شود. این مشکلات، فامیل ها را قادر به فرستادن فرزندانشان به مکاتب شهری می‌کند (آن‌ها اکثرًا با خویشاوندان بود و باش می‌کنند) که احتمالاً از کیفیت بهتر تدریس برخوردار هستند. برعلاءو، در بعضی مناطق کشور مخالفت‌ها و دیدگاه‌های محافظه‌کارانه علیه تعلیم و تحصیل زنان به قوت خود باقی مانده است.

چالش‌هایی که در رابطه به افزایش تعداد استادان انانث وجود دارد نظر به افزایش تعداد محصلان انانث پیچیده‌تر است. همانند محصلان انانث، مشکل بنا بر پایین بودن پتانسیل استادان انانث جدی می‌باشد. در سال ۱۳۹۰ فقط ۲۷۱۳ تن از محصلان انانث از مؤسسات تحصیلات عالی دولتی فارغ شدند. تعداد آنها بیکمتر از لسانس دارند از این هم کمتر است.

جدول ۲: استادان انانث در تحصیلات عالی دولتی طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۷

سال	تعداد مجموعی استادان	تعداد استادان انانث	افزایش در تعداد استادان انانث	افزایش در تعداد اساتید انانث	فیصدی افزایش انانث	فیصدی افزایش از تعداد مجموعی
۱۳۸۷	۲۵۵۶	۳۸۲			% ۱۴.۹۵	
۱۳۸۸	۲۷۸۹	۴۱۹	۴۱۹	۴۱۹	% ۹.۶۹	% ۱۵.۰۲
۱۳۸۹	۳۰۲۳	۴۵۶	۴۵۶	۴۵۶	% ۸.۸۳	% ۱۵.۰۸
۱۳۹۰	۳۱۱۰	۴۷۴	۴۷۴	۴۷۴	% ۳.۹۵	% ۱۵.۲۴
۱۳۹۱	۳۴۲۷	۵۱۲	۵۱۲	۵۱۲	% ۸.۰۲	% ۱۴.۹۴
۱۳۹۲	۴۱۶۹	۶۱۵	۶۱۵	۶۱۵	% ۲۰.۳	% ۱۴.۸۱
۱۳۹۳	۴۹۴۶	۶۹۳	۶۹۳	۶۹۳	% ۱۲.۵۰	% ۱۴.۰۰
۱۳۹۴	۵۵۱۰	۷۶۶	۷۶۶	۷۶۶	% ۱۰.۵۳	% ۱۳.۹۰

اسasات و دیدگاه‌های دین مقدس اسلام می‌تواند نقش کلیدی را در بهبود و اکشاف وضعیت زنان در تحصیلات عالی بازی کند. از نظر اسلام فraigیری علم بالای مرد و زن فرض است، همان‌گونه که پیغمبر اسلام (ص) فرموده: «طلب العالم فریضه علیٰ حکل مسلم» ترجمه: طلب علم بالای هر (مرد و زن) مسلمان فرض است.

در دین مقدس اسلام با تمام انسان‌ها برخورد عادلانه صورت می‌گیرد. اسلام هرگونه تبعیض جنسی، سینی، ملیتی، قومی، نژادی، رنگ، مذهب، معیوبیت، دیدگاه سیاسی و موقف اجتماعی را محکوم می‌کند. از نظر اسلام مرد و زن در یک جامعه حقوق عادلانه دارند و اسلام مرد و زن را به داشتن رابطه نیک، محترمانه و با عزت دعوت می‌کند.

مرد و زن بدون هیچ نوع تبعیض دارای حقوق عادلانه اند؛ همان‌گونه که در قرآن پاک خداوند(ج) فرموده است: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شَعُوبًا وَقَبَائِيلَ لِتَعْرِفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَهَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَبِيرٌ»^۱. (قرآن کریم، الحجرات، آیه ۱۳). ترجمه: «ای مردم (هرآینه) ما آفریدیم شما را از یک مرد و یک زن و گردانیدیم شما را نژادها و قبیله‌ها تا یک دیگر را بشناسید. به تحقیق گرامی ترین شما نزد پروردگار پرهیزگار ترین شماست، (به تحقیق) الله (ج) به همه چیز دانا و خبر دار است.»

از منظر تاریخی نیز زنان از آغاز اسلام فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی داشتند؛ چنانچه اولین شخص که به اسلام روی آورد حضرت بی بی خدیجه همسر پمامبر بزرگ اسلام بود. همچنان اولین شهید راه اسلام یک زن بنام سمیه همسر یاسر بود.^۲ خداوند(ج) به مرد و زن دستور میدهد تا هر کدام مسؤولیت اجتماعی خود را اداء و کارهای نیک نموده و از کارهای بد بپرهیزند. خداوند متعال می‌فرماید: «وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أُولَئِكَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَايُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيَقْتُلُونَ الْأَكْرَهَ وَيَطْبِعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيِّرَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ»^۳. (قرآن کریم، التوبه، آیه ۷۱). ترجمه: «مردان و زنان مؤمن، برخی دوستان و یاوران برخی دیگرند. همیگر را به کار نیک و میدارند و از کار بد باز می‌دارند و نماز را چنانکه باید می‌گذارند و زکات را می‌پردازند و از خدا و پیغمبر فرمابنده‌داری می‌کنند. ایشان کسانی اند که خداوند(ج) به زودی ایشان را مشمول رحمت خود می‌گرداند. خداوند توانا و حکیم است.»

از آنجا که اسلام به زنان اجازه داده و حتی حکم کرده که در امور اجتماعی دخیل باشند، پس برای انجام این مسؤولیت آن‌ها ضرورت به فضای مصون و عاری از هرنوع تبعیض، آزار و اذیت جنسی دارند. آزار و اذیت جنسی در اسلام منع و یک عمل نامناسب، غیر عادلانه و محکوم پنداشته شده است. چنانچه خداوند(ج) می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَنَهَايُونَ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعْنَكُمْ تَذَكَّرُونَ»^۴. (قرآنکریم، النحل، آیه ۹۰). ترجمه: (هرآینه) خدا می‌فرماید به انصاف و نیکو کاری و عطا کردن به خویشاوندان و منع میکند از بی حیایی و کار ناپسند و تعدی، پند میدهد شما را تا بود که شما پند پذیر شوید.

ب: تحصیلات عالی خصوصی

شمولیت زنان در ۱۲۰ مؤسسه تحصیلی خصوصی مشابه به شمولیت آنان در تحصیلات عالی دولتی می‌باشد. تعداد مجموعی محصلان در مؤسسات تحصیلی خصوصی در سال ۱۳۹۴ به ۱۳۱۱۸۷ نفر میرسد که ۲۷۹۹۱ تن آنها را زنان تشکیل میدهد. این رقم نشان‌دهنده ۲۱ فیصد شمولیت زنان در تحصیلات عالی خصوصی مساوی با ۲۱ فیصد شمولیت آنها در بخش دولتی می‌باشد. در قسمت استخدام اساتidan انان، مؤسسات تحصیلات عالی خصوصی نظر به مؤسسات تحصیلات عالی دولتی در حالت بهتر قرار دارند. شمولیت زن در مؤسسات تحصیلی خصوصی ۲۰ فیصد و در مؤسسات دولتی ۱۴ فیصد می‌باشد.

پیشرفت‌ها و دستاوردها

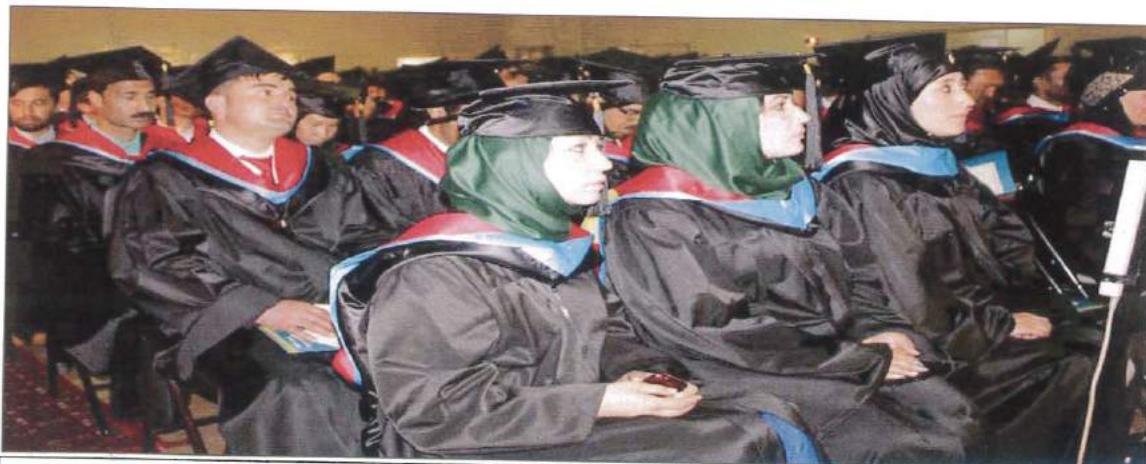
بعد از انتخابات ریاست جمهوری و روی کار آمدن اولین دولت منتخب در افغانستان یکی از موفقیت‌ها، شمولیت دوباره شاگردان انان در نظام تحصیلات عالی کشور می‌باشد. در افغانستان مخصوصاً در دوره طالبان که دختران از آموزش در تمام سطوح به خصوص ابتداییه، متوسطه، لیسه و تحصیلات عالی، به استثنای طب، محروم بودند. تعداد محصلان انان در تحصیلات عالی از چند صد محصل محدود در سال ۱۳۷۱ به ۴۴۰۰ محصل در سال ۱۳۸۲، ۱۰،۰۰۰ محصل در سال ۱۳۸۷، و ۳۶۵۹۲ تن محصل در سال ۱۳۹۴ افزایش یافت. تعداد استادان انان از ۱۸۱ استاد در سال ۱۳۸۲ به ۳۸۲ استاد در سال ۱۳۸۷ و ۷۶۶ استاد در سال ۱۳۹۴ ارتقا نمود. تعداد استادان انان با درجه‌های علمی بلند(ماستری و دکتوری) از ۵۶ استاد (یک نفر با درجه دوکتور) در

^۱ سنن ابن ماجه، ج ۱ ص ۸۱ با سند صحیح

سال ۱۳۸۲ به ۲۷۶ استاد (۱۱ نفر با درجهٔ دوکتور) در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است. با وجود این هم، وزارت تحصیلات عالی تلاش دارد تا تعداد زنان دارای درجه‌های فوق لیسانس را افزایش داده و برای برآورده ساختن این هدف روی توسعه برنامه‌های فوق لیسانس (ماستری و دوکتور) در داخل افغانستان کار می‌کند. فراتر از موضوع تعداد محصلان و استادان انان، وزارت تحصیلات عالی می‌خواهد اطمینان حاصل کند که محیط پوهنتون فارغ از هر نوع آزار و اذیت جنسی، تعصب و خصوصیت در مقابل زنان بوده و این که همه اعتماد کنند که تمام مؤسسات محیط آزاد و صمیمانه را فراهم می‌سازند که در آن بتوان کار و زندگی کرد.

با وجود مشکلاتی که در رابطه به شمولیت زنان در تحصیلات عالی وجود دارد، تعدادی از پوهنتون ها قدم‌های بزرگی را جهت افزایش تعداد محصلان انان برداشته اند. در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۵ پوهنتون چندر در پلان‌های استراتئیک مؤسساتی دو پوهنتون (پوهنتون ننگرهار و پوهنتون کابل) به‌حیث اهداف درازمدت تعیین شد. پوهنتون کابل با پوهنتون ڈرہام انگلستان (Durham University) برنامهٔ فوق لیسانس را برای استادان انان و سایر زنان راه اندازی نموده است که تا حال ۷ نفر از استادان انان ماستری خود را از طریق این برنامه بدست آورده اند. پوهنتون کابل برنامهٔ تحصیلات فوق لیسانس را در بخش چندر و مطالعات زنان آغاز نمود. همچنان، در این اوخر پنج پوهنتون دیگر اهداف تساوی چندر را در پلان‌های استراتئیک مؤسساتی خود گنجانیده اند. چندین پوهنتون دیگر کمیته‌های محصلان و استادان را به‌منظور تشویق شمولیت زنان، ایجاد مسئونیت برای زنان در پوهنتون‌ها، و پیشرفت تساوی چندر ایجاد نموده اند.

وزارت تحصیلات عالی با مؤسسات تحصیلات عالی همکاری می‌کند تا زنان را به شمولیت در تحصیلات عالی تشویق کرده و محیط درسی پوهنتون‌ها را برای آن‌ها بهتر سازند. انجام این کار تضمین خواهد کرد که با زنان برخورد عادلانه صورت گیرد و آنها مورد آزار و اذیت جنسی قرار نمی‌گیرند و نیز محیط پوهنتون برای آنها به صورت آبرومندانه مصون است، و اطمینان از این که مساعی بیشتری برای تأمین مصونیت آن‌ها انجام شده است.^۱ چندین پوهنتون دیگر، از جمله پوهنتون بلخ و پوهنتون ننگرهار برنامه‌های خاصی دارند تا زنان را به شمولیت در پوهنتون تشویق کنند؛ پوهنتون کندهار اتفاق جدایانه اینترنت را برای زنان فراهم نموده و پوهنتون خوست بدون وضع شرایط خاص به زنان اجازه داده تا از امکانات لیلیه برخوردار شوند. علاوه بر این، پوهنتون تخار در همکاری با محصلان ذکور در ساختن لایحهٔ نظم و دسیپلین به شمول پالیسی‌های ضد آزار و اذیت جنسی کار کرده و چندین پوهنتون دیگر کمیته‌های خاص و شورای زنان را جهت رسیدگی به مشکلات امنیتی زنان تشکیل داده اند. وزارت تحصیلات عالی تمام مؤسسات تحصیلات عالی را تشویق مینماید تا تلاش‌های شان را در این زمینه‌ها توسعه دهند.

مراسم فراغت محصلین پوهنتون زبان و ادبیات، پوهنتون کابل

^۱ مسودهٔ پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت جنسی برای پوهنتون‌ها و نهادهای تحصیلات عالی که در سال ۱۳۹۱ از طرف گروپ کاری که وزارت امور زنان نیز عضو آن بود، به وزارت تحصیلات عالی تقدیم شد.

اهداف واستراتیژی

تساوی جندر یک بخش مهم و یک اصل کلیدی پلان استراتیژیک ملی تحصیلات عالی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ هش رو تشکیل می‌دهد که معطوف به افزایش تعداد انان در نهادهای تحصیلات عالی، اکشاف برنامه‌ها برای حل نابرابری‌ها و سهولت‌های لازم تحصیلی برای انان می‌باشد. همچنین در پلان استراتیژیک ملی تحصیلات عالی ۱۳۸۹-۱۳۹۳ نیز روی این اصل تاکید گردیده بود. استراتیژی جندر در تحصیلات عالی چهارچوب اساسی برای تلاش‌های فوق در راستای حل معضلات جندر است.

اهداف

- فراهم نمودن زمینه‌های تساوی جندر در مؤسسات تحصیلات عالی کشور از طریق افزایش تعداد استادان و محصلان انان.
- فراهم نمودن محیط محفوظ و مصون که در آن مردان و زنان بدون آزار و اذیت یا ترس از مسئونیت شان به صورت آزادانه و خلاقانه تحصیل و کار کرده بتوانند.

دیدگاه

- دیدگاه تحصیلات عالی نهادینه نمودن ارزشهایی چون اسلام، کشور، مساوات، کیفیت عالی، همبستگی ملی، اخلاق، و مسؤولیت پذیری در روشنی ارزش اسلامی و ملی در تمام سطوح نظام تحصیلات عالی می‌باشد.
- توسعه تحصیلات عالی باکیفیت و دارای شرایط و امکانات مساعد برای تساوی جندر بر مبنای ارزش‌های چون تساوی حقوق، موازین اسلامی، همبستگی ملی، مسؤولیت پذیری و آمادگی برای خدمت‌گزاری به افغانستان می‌باشد.

محصلان دپارتمنت ترکی، پوهنجه زبان و ادبیات، پوهنتون کابل

چالش های مرتبط با جندر

۱. محدودیت دسترسی برای محصلان افاثه طوری که در بالا بیان گردید، چندین عامل مانع بهبود و افزایش دسترسی زنان به آموزش عالی گردیده است که عمدۀ ترین آنها کمبود جای بود و باش و لیلیه های مسئون است چنانچه تنها ۹۰٪ فیصد زنان به آن دسترسی دارند. در حالی که این فیصدی برای مردان سه چند زنان است. برای حل این مشکل وزارت تحصیلات عالی در نظر دارد تا امکانات لیلیه را برای ۴۰۰۰ محصل افاث دیگر تا سه سال آینده فراهم سازد که به تعقیب آن در آینده های نزدیک امکانات لیلیه برای ۴۰۰۰ محصل دیگر نیز فراهم خواهد شد.

مشکل دوم تعداد اندک فارغان افاث از دورۀ ثانوی مکتب در مقایسه با شاگردان ذکور است. این ارقام رو به افزایش بوده و در نظر است تا سال ۱۴۰۴ شاگردان افاث فارغ دورۀ ثانوی به ۴۰ فیصد مجموع شاگردان فارغ التحصیل برسد و اندکی بعد از ۱۴۰۴، احتمالاً تعداد هر دو گروه با هم قرین به مساوی خواهد شد.

عوامل دیگر هم برای تعلیم و تحصیل دختران مشکل آفرین شده است، از جمله می‌توان عدم علاقمندی والدین به فرستادن دختران شان به تحصیلات عالی بخصوص در ولایات ناامن، محدودیت های اقتصادی و سنتی و دیدگاه های محافظه کارانه، نیاز خانواده ها به دختران شان جهت انجام کارهای خانه، ترس از آزار و اذیت جنسی و بی‌علاقة‌گی برای تحصیل را نام برد.

وزارت تحصیلات عالی تأثیرات ناشی از افزایش روزافزون تعداد فارغان ذکور و افاث دورۀ ثانوی را درک نموده و خواهان افزایش قابل ملاحظه در بودجه اکتشافی شده است تا صنوف درسی، دفاتر کاری و سایر تسهیلات را در ساحتانی که احتمالاً بیشترین فشار شمولیت روبرو می‌باشد، توسعه بخشد. از اینرو، بخشی از استراتیژی وزارت تحصیلات عالی افزایش تسهیلات برای محصلان افاث و توسعه تعداد لیلیه های دخترانه است.

چنانچه گفته شد دلیل عمدۀ پایین بودن فیصدی افزایش طبقۀ افاث نسبت به ذکور، نبود تعداد کافی لیلیه ها می‌باشد. تنها دوازده موسسۀ تحصیلات عالی دارای لیلیه های دخترانه می‌باشند؛ در حالیکه نوزده مؤسسه تحصیلی تنها لیلیه های پسرانه دارند. برعلاوه، بعضی از لیلیه های دخترانه در وضعیت خراب قرار داشته، نهایت مزدم و فاقد تشناب های کافی و مناسب می‌باشند.

به اساس سروی گروپ های کاری،^۱ تعدادی از والدین نمی‌خواهند دختران شان را به پوهنتون ها و مؤسسات تحصیلات عالی بفرستند مگر این که در آنجا لیلیه های خوب و مسئون افاث وجود داشته باشد. در سال ۱۳۹۳ صرف ۲۰ فیصد محصلان افاث در لیلیه ها بود و باش داشتند در حالیکه این فیصدی برای طبقۀ ذکور ۲۶ فیصد^۲ بود. تمام لیلیه های موجود برای دختران مملو از محصل بوده و تعداد زیاد محصلان منتظر جای بود و باش در لیلیه ها اند. جهت حل این مسأله وزارت تحصیلات عالی در سند برنامۀ اولویت های ملی خود خواستار ۲۰ میلیون دالر امریکایی جهت اعمار لیلیه های بیشتر برای ۴،۰۰۰ محصل افاث، و اعمار ۸ لیلیه برای افاث طی دوره دوم تطبیق برنامۀ استراتژیک ملی تحصیلات عالی (۱۳۹۵-۱۳۹۹) شده است. همچنین، کار اعمار دو لیلیه جدید افاث در ولایت های هرات و بلخ اخیراً تکمیل گردید، و دو لیلیه جدید دیگر نیز تحت اعمار اند. وزارت تحصیلات عالی تلاش دارد تا بر علاوه لیلیه های افاث مذکور لیلیه های دیگر را نیز برای تمام دختران واجد شرایط و علاقمند آماده سازد.^۳

^۱ مصاحبه ها در ولایت کابوپسا توسط سارا امیریار و فیرید هیوارد (Fred M. Hayward)، ۴ سلطان ۱۳۸۲.

^۲ احصایی وزارت تحصیلات عالی برای سال ۱۳۹۳.

^۳ محصلی که در فاصلۀ ۳۵ کیلومتری از مؤسسه تحصیلات عالی زندۀ گی می‌کند واجد شرایط لیلیه شناخته می‌شود. در ماه عقرب سال ۱۳۹۱ وزارت تحصیلات عالی مقررات مبنی بر اوسط نمرات برای واجد شرایط شناخته شدن به لیلیه را از بین برداشت.

بازدید از پوهنخی کمپیوچر ساینس جهت رسیدگی به مشکلات، پیشنهادات و انتقادات محصلان

۲. محدودیت در تعداد استادان انان: تلاش‌های انجام شده برای افزایش تعداد استادان انان در تحصیلات عالی به دو دلیل مشکل بوده است: اول اندک بودن تعداد محصلان انان دارای تحصیلات لیسانس و دوم اندک بودن تعداد محصلان انان دارای تحصیلات فوق لیسانس؛ تعداد دومی حتی کمتر از تعداد اولی است. تعداد اندک استادان انان باعث گردیده تا نقش استادان انان در مشوره دهی و تشویق محصلان انان برای انتخاب شغل تدریس در تحصیلات عالی محدود بماند. مشکل دیگر طرز دید محافظه‌کارانه بعضی از مردم است که فکر می‌کنند زنان نباید بیرون از خانه کار کنند. بر علاوه، مشکلات تدریس برای زنان که شوهر و فرزند دارند نظر به مردان بیشتر است. تعدادی از مشکلات دیگر در قسمت ذیل ذکر گردیده اند. این مشکلاتی است که وزارت تحصیلات عالی در صدد حل آن بوده و امیدوار است طی چند سال آینده آن‌ها را مرفوع سازد.

۳. محدودیت فرصت‌های تحصیلی بالاتر از درجه لسانس برای زنان: فرصت‌ها برای راه اندازی برنامه‌های ماستری و دوکتورا در افغانستان محدود بوده است. چنانچه از آغاز سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۱ تنها ۷ برنامه فعال ماستری^۱ وجود داشت. تعدادی از برنامه‌های جدید ماستری در مرحله پلان گذاری و یا تصویب قرار دارند که با افزایید آنها، تعداد این برنامه‌ها در مؤسسات دولتی در سال ۱۳۹۵ به ۳۰ برنامه خواهد رسید. این برنامه‌ها فرصت‌های تحصیلی به سویه ماستری را برای زنان افزایش خواهد داد، ولی با آن‌هم بسیاری از رشته‌های مهم به دلیل کمبود استادان دارای درجه تحصیلی دوکتورا و رتبه علمی پوهاند و پوهنواں که یکی از شرایط ایجاد برنامه ماستری است، برنامه‌های ماستری نخواهند داشت. مسئله دیگری که بر مشکلات تحصیلی زنان برای گرفتن درجه بالاتر از لیسانس افزوده، محدودیت‌ها در برابر سفر کردن به خارج است. بر علاوه، مشکلات دیگر شامل مخالفت‌ها علیه آموزش زنان، مخالفت فامیل یا شوهر، مسؤولیت‌های خانوادگی و ناتوانی در دریافت کمک مالی برای شوهران یا فرزندان جهت همراهی استادان انان هنگام تحصیل در خارج می‌باشد. همچنین، فعلأً در افغانستان پروگرام دوکتورا تنها محدود به دو رشته دری و پشت‌موی باشد. بنابراین دوکتورا وابسته به آموزش در خارج از کشور است. داشتن مهارت‌های زبان انگلیسی برای کسانی که بخاطر آموزش به خارج می‌روند یک امر ضروری است، که اکثر زنان (وهمچنان مردان) مهارت کافی در زبان‌های خارجی ندارند.

^۱ در سال ۱۳۹۱ هفت برنامه ماستری تصویب شده وجود داشت: ماستری در تعلیم و تربیه، دری، پشت‌مو، فریبک، اداره و پالیسی عامه، شرعیات و انجمنیری.

تعداد استادان و اجد شرایط با درجه تحصیلی ماستری و دوکتورا هم برای استخدام و هم برای ترفیع بسیار اندک است. تعداد زنانی که در افغانستان در پروگرام های فوق لسانس مشغول تحصیل اند، صرف ۲۰۳ تن است که ۲۳ درصد تمام محصلان در سال ۱۳۹۴ شامل در این برنامه ها را تشکیل میدهد. صرف ۲۴ تن از محصلان انان در حال حاضر مشغول تحصیل در خارج از کشور برای دوره های ماستری و دوکتورا می باشند. تعداد محدودی محصلان انان دیگر ممکن از طریق کمک های مالی مراجع دیگر مصروف تحصیل در خارج باشند که تعداد دقیق آنها به وزارت تحصیلات عالی معلوم نبوده ولی گمان میروند که تعداد آنها نیز اندک است. برنامه فُلبرایت (Fulbright) در سال ۱۳۹۱ تلاش نمود تا زنان بیشتر را برای بورس های تحصیلی ماستری و دوکتورا در امریکا جذب نماید. در سال ۱۳۹۲، ۲۰ فیصد از نامزدان بورس های تحصیلی فُلبرایت را زنان تشکیل می داد. گذشته دوکتورا در برنامه فولبرایت و بورس های دولتی، حمایت از زنان برای تحصیل در درجه های بالاتر از لیسانس بسیار کم است. قطع نظر از از برخی از این بورس های دولتی، حمایت از زنان برای تحصیل در منطقه ۱۵۰۰۰ دلار امریکائی است در حالی که در اروپا و مسأله جندر، تعداد اندک فامیل ها قادر اند مصارف آموزشی فرزندان شان را در برنامه های ماستری و دوکتورا از منابع مالی خود پیردازند. پایین ترین مصرف مجموعی یک ساله این نوع تحصیل در منطقه ۳۰۰۰ دلار امریکائی رسد. از طرف دیگر، تنها در ۳ سال گذشته ۳۳ تن از طبقه انان ماستری خود را تنها از برنامه «ماستری تعلیم و تربیه» به دست آورده اند^۱ که این خود پیشرفت بزرگی در افزایش تعداد زنان دارای درجه ماستری می باشد.

اندک بودن تعداد زنان با درجه تحصیلی لسانس، ماستری و دوکتورا جذب استادان انان به مؤسسات تحصیلات عالی را مشکل ساخته است. این موضوع یک مشکل دورانی را نیز به وجود آورده است؛ یعنی در حال حاضر تعداد بسیار کم (۱۴ فیصد در ۱۳۹۴) استادان انان وجود دارند تا الگو و مشوق سایر محصلان انان باشند. فیضی استادان انان در رتبه های علمی پوهنده ای این پوهنوال و پوهاند حتی کمتر از آن است یعنی صرف ۹ فیصد تعداد مجموعی استادان در این رتبه ها را تشکیل میدهد. این مسایل محصلان انان را تا حدی می تواند دلسرب سازد تا به حیث استاد پوهنتون مقرر شوند.

محصلین انان عازم به تحصیلات عالی به کشورهای ترکیه و مالزیا.

^۱ این برنامه از طرف پژوهه تحصیلات عالی (HEP) به کمک مالی اداره اکتساف بین المللی امریکا (USAID) راه اندازی شد. تعداد ۲۲ خانم دیگر در حال حاضر شامل این برنامه اند.

۴. تحقیق و نگارش: در سی سال گذشته یک مشکل عمومی برای تمام استادان پوهنتون نبود و جوهر مالی برای انجام تحقیق بوده است. در سه سال اخیر مبلغ کوچک پول از طرف بانک جهانی برای ۱۲ پوهنتون تحت پوشش برنامه تقویت تحصیلات عالی (SHEP) برای انجام تحقیق تخصیص داده شده که فرصت‌های جدید را برای استادان پوهنتون های تحت پوشش برنامه مذکور فراهم می‌سازد. از مجموع درخواستی‌های انجام تحقیق که تا آکنون منظور شده‌اند، یک-سوم آن از طبقه انان بوده است.

باید تصریح نمود که زنان نسبت به مردان در اجرای تحقیق به موانع بیشتر مواجه می‌شوند. بیشترین استادان انان متأهل اند و وقت زیاد آنها صرف امور خانوادگی می‌شود. چون مردان در امور خانوادگی و پرستاری اطفال سهم زیاد نمی‌گیرند، بنابراین مسأله وقت زنان را برای انجام تحقیق خیلی‌ها محدود می‌سازد. برعلاوه، بیشترین تراکم ساعات درسی بالای استادان دارای رتب پوهیالی، پوهنیار و پوهنمل می‌باشد و ۹۰٪ فیصد استادان انان در این رتبه‌ها قرار دارند. این هم یکی از موانع انجام تحقیق توسط استادان انان است. از طرف دیگر، شواهد نشان میدهد که زنانی که درجهٔ ماستری را بدست می‌آورند اکثرًا مؤلفین فعلی می‌شوند.

۵. محدودیت در ترفیعات: ترفیعات استادان پوهنتون وابسته به مدت خدمت در هر رتبه (حداقل ۳ سال در هر رتبه)، تهیه اثار علمی، درجهٔ تحصیل و مدت تدریس و خدمت می‌باشد. ارزیابی استادان تا حال در تمام مؤسسات تحصیلات عالی صورت نگرفته، اما چندین پوهنتون (به صورت آشکار پوهنتون طبی کابل) ارزیابی استادان توسط محصلان را الزامی دانسته است. وزارت تحصیلات عالی روند ترفیع و ضوابط آن را به صورت دقیق بررسی خواهد نمود تا از نبود تعییض جندر اطمینان حاصل نماید. از مجموع استادان انان صرف ۱٪ فیصد و از مجموع استادان ذکور صرف ۱۳٪ فیصد آنها دارای رتبه‌های علمی پوهندوی، پوهنوال و پوهاند می‌باشند. طی سال ۱۳۹۴ در مجموع، زنان ۱۴٪ فیصد تمام استادان را تشکیل میدهند که ۳۴.۶٪ فیصد آن‌ها دارای درجهٔ تحصیلی ماستری و ۱۰.۴٪ فیصد آنان دارای درجهٔ تحصیلی دوکتورا می‌باشند. رهنمود فعلی ترفیعات علمی به رتبه‌های پوهندوی، پوهنوال و پوهاند اقتضای درجهٔ تحصیلی بالاتر از لسانس را دارد.^۱ بسیاری از زنان درجه‌های تحصیلی فوق لسانس را درین اواخر به دست آورده‌اند. حداقل شش سال را در بر می‌گیرد تا یک ماستر تازه استخدام شده به رتبهٔ علمی پوهندوی دست یابد؛ این داشتن درجهٔ تحصیلی فوق لسانس، یک استاد جدیدالشمول باید حداقل ۱۰ سال تدریس کند تا از ۳٪ رتبهٔ علمی ابتدایی (پوهیالی، پوهنیار و پوهنمل) شروع نموده و به شمول تهیهٔ آثار علمی لازم، تدریس خوب و خدمت به مؤسسهٔ تحصیلی مربوطه به رتبهٔ پوهندوی برسد. برای رسیدن به رتبهٔ پوهندوی، مدت زمان خدمت در یک رتبه برای ترفیع شاید یکی از دلایل این ذهنیت باشد که گویا ترفیع برای زنان زود میسر نمی‌شود (ظاهراً این مسأله کند بودن روند ترفیع زنان پنداشته شده است).

^۱ بعضی از استادان بدون درجهٔ علمی فوق لسانس به رتبه‌های پوهندوی، پوهنوال و پوهاند رسیده‌اند جون اکثر آن‌ها در دوره‌های قبل زمانیکه کسب درجات تحصیلی فوق لسانس به علت جنگ و انزوا در افغانستان برای تمام استادان بسیار دشوار بود به این رتبه‌ها ارتقا نموده‌اند.

محفل تقدیر از کارمندان شایسته افاث

محدودیت زنان در رسیدن به موقف‌های رهبری: با وصف اینکه وزیر برحال تحصیلات عالی از طبقه انان است، تعداد کمی از زنان در موقف‌های رهبری وزارت تحصیلات عالی و مؤسسات تحصیلات عالی کار می‌کنند، که این مسأله باعث می‌شود تا صدای زنان در سطوح پالیسی سازی وزارت ناشنیده مانده و توانایی آنها در تشخیص و معرفی پالیسی‌های که به ضرر زنان و محصلان انان است، کاهش یابد. تنها چهار زن به سطح مؤسسه تحصیلی در بلند ترین رتبه قرار دارند که بلند ترین موقف آنها معاون علمی می‌باشد؛ با وصف این‌که چندین تن از استادان انان به حیث رئیس پوهنخی بوده ولی هیج کدام آن‌ها در موقف ریاست پوهنتون یا مؤسسه تحصیلی کار نمی‌کنند. بعضی از این مسائل نتیجه قلت زنان در سطوح علمی است که یکی از مقتضیات داشتن مقام عالی رتبه در وزارت تحصیلات عالی و پوهنتون‌ها می‌باشد. دلیل دیگری که زنان در مقام‌های رهبری قرار ندارند این است که فیصدی زیاد زنان درجه‌های تحصیلی فوق لسانس خود را در این اواخر بدست آورده‌اند. تنها ۳ خانم در رتبه علمی پوهاند، ۱۱ تن در رتبه پوهنوال، ۵۸ تن در رتبه علمی پوهندوی، ۱۱۱ تن در رتبه پوهنمل و ۵۸۳ تن در رتبه های پوهنیار، پوهیالی، نامزد پوهنیار و نامزد پوهیالی قرار دارند. مدیران ارشد در تحصیلات عالی معمولاً باید موقف مسلکی داشته باشند. با این هم، در سویه‌های بلند تر مقاومتهاست سنتی علیه زنان وجود دارد؛ ولی وزارت تحصیلات عالی متعهد است تا فرسته‌های بیشتری را برای زنان تضمین و فراهم کند. هرگاه وزارت تحصیلات عالی متوجه شود که در جایی تعییض جندر وجود دارد، بلافضله وارد عمل شده و آن را رفع خواهد کرد. قابل یاد آوری است که حل چالش‌های موجود فرا راه زنان با درک حساسیت‌های موجود در جامعه ما زمان‌گیر است.

وزارت تحصیلات عالی از چندین سوتلاش دارد تا این مشکلات را حل کند؛ یکی از این تلاش‌ها افزایش تعداد برنامه‌های ماستری در افغانستان به خصوص در ساحتی است تا زنان بتوانند در آن وظیفه مناسب بیابند و تشویق به گرفتن پذیرش در این برنامه‌ها شوند. نصف دانشآموزان چندین برنامه جدید ماستری مانند «ماستری در تعلیم و تربیه» و «ماستری در اداره و پالیسی‌عامه» را محصلان انان تشکیل می‌دهند. در حال حاضر (سال ۱۳۹۴) بیست و هشت برنامه ماستری در افغانستان وجود دارد که این تعداد برنامه ماستری زنان بیشتری را آماده می‌سازد تا در موقف استاد پوهنتون استخدام شوند. با وصف این‌که روند ایجاد برنامه‌های دوکتورا در افغانستان به دلیل کمبود استادان با درجه دکترا کندتر از حد توقع بوده، با آنهم وزارت تحصیلات عالی در صدد تأسیس برنامه‌های مشترک دوکتورا با پوهنتون‌های خارج است. به هر حال، حتی در بهترین شرایط تأسیس این برنامه‌ها زمان‌گیر است.

۷. مصوّنیت: مصوّنیت برای همهٔ محصلان و به صورت خاص برای محصلان و استادان اثاث از جملهٔ اهداف اصلی وزارت تحصیلات عالی می‌باشد. وزارت تحصیلات عالی متعهد است تا حد امکان مصوّنیت و امنیت محوطهٔ مؤسسات تحصیلی خود را تضمین کرده و همجنین حقوق و آزادی‌های تمام افراد داخل مؤسسات تحصیلی و تأسیسات خود را حفاظت کند.

ترس از مصوّنیت محصلان اثاث مسألهٔ نگران کننده برای تعداد زیادی از خانواده‌ها است که علاقهٔ ندارند دختران شانرا به پوهنتون‌ها بفرستند. در مصاحبه‌های که با شاگردان صنوف یازدهم و دوازدهم انحصار شد، تعداد زیادی از دختران ابراز داشتند که مخالفت‌های معین نادرست ادامه مکتب‌الی صنف دوازدهم را برای آنها دشوار ساخته است. همچنان نگرانی از عدم مصوّنیت، ازدواج یا کمک در کار‌های خانه موانع دیگری بودند که ادامه تحصیل را برای دختران مشکل ساخته است. از طرف دیگر، این دختران می‌دانستند که رفتن به پوهنتون شاید دشوار تر از رسیدن به صفت دوازده باشد. برعلاوه، تعداد مکاتب دختران نسبت به پسران به خصوص در اطراف کمتر است. کمبود سهولت حمل و نقل شاگردان دختر را مجبور ساخته تا مسافه‌های طولانی را از خانه‌الی مکتب پیاده بروند. بسیاری از والدین به دلیل هراس از مصوّنیت دختران شان به آنها اجازه نمی‌دهند تا مسافه‌های طولانی را پیاده طی کنند. به همین دلیل تعداد زیاد آنها مجبور به قرک مکتب می‌شوند.^۱ دختران همچنان ابراز داشتند که مشکلات کاریابی بعد از فارغ شدن از پوهنتون بیشتر اوقات آنها را از ادامه تحصیل می‌سازد که این سرچشمۀ از تبعیض علیه زنان و کمبود فُرّصت‌های کاریابی برای زنان می‌گیرد.

ترس ناشی از خشونت علیه محصلان اثاث به این نگرانی‌ها می‌افزاید. با وصف مساعی ادارهٔ مؤقت برای بهبود سطح دانش طبقهٔ اثاث، در سال ۱۳۸۴ حملات خشونت بار علیه دختران و مکاتب دخترانه افزایش یافت. در نیمة سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۵) به طور اوسط روزانه یک باب مکتب مورد حمله قرار گرفته بود. این حملات در فراری ساختن دختران از مکتب، ترساندن والدین دختران توسط شبینامه‌ها، تهدید و غیره اعمال خشونت آمیز علیه دختران، استادان و مکاتب نقش زیاد داشت. در سال ۱۳۸۷ به اساس گزارش یونیسف، «۲۸۳ حملۀ خشونت بار بالای مکاتب صورت گرفت که در آن ۹۲ تن کشته و ۱۶۹ تن دیگر رخم برداشتند». به هر حال، با وجود تهدیدات، دختران و معلمان به رفتن به مکاتب ادامه می‌دهند. در سال‌های بعدی حملات تاحدی کاهش یافته ولی تا به امروز ادامه دارد.

خشونت علیه دختران در مکاتب تأثیر مهمی بالای تحصیلات عالی داشته و آمار دختران داوطلب شمولیت در تحصیلات عالی را محدود ساخته است. تنها تعداد بسیار اندک دختران نسبت به پسران قادر به تکمیل دوره ثانوی اند. به هر صورت، با وجود خشونت‌ها و عقب نشینی‌های مؤقت در بعضی از ساحات کشور، تلاش‌های دوره انتقالی برای بهبود و بازسازی تعلیم و تربیه در سال ۱۳۸۱ تأثیراتی خوبی به جا گذاشت. چنانچه تعداد شمولیت شاگردان اثاث در مکاتب ابتدائی و ثانوی از ۶۴۰۰ شاگرد در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۵۳۲ شاگرد در ۱۳۸۱ رسید (جدول ۲). در سال‌های جنگ نیز زنان خشونت را در تحصیلات عالی متتحمل شدند. درنتیجه، وزارت تحصیلات عالی روی مسودۀ استراتژی مصوّنیت زنان در محیط کاری و تحصیلی کار کرده و همچنان همراه با مؤسسات تحصیلات عالی در مورد ایجاد و مصوّنیت در مؤسسات شان همکاری می‌کند. با وجود تنفيذ لایحۀ نظم و دسپلین، وزارت تحصیلات عالی باید اقدامات عملی معینی را برای مصوّنیت آبرومندانۀ اثاث در تحصیلات عالی بر دارد.

۸. تبعیض جندر و اذیت جنسی: علاوه بر چالش‌های مصوّنیت، موضوع حاد دیگری که زنان با آن مواجه اند، تبعیض جندر و آزار و اذیت جنسی است. تبعیض جندر، تعصب یا تبعیض از نگاه جندر است که به صورت عموم علیه زنان صورت می‌گیرد. تبعیض جندر در طرز نگرش، طرز برخورد و روش افراد انعکاس می‌یابد. اعمال، گفتار و تماس ناخواسته و زشت و یا هم هرآنچه که محیط کاری یا آموزشی را اخلال نموده و یک محیط تهدیدآمیز را به میان آورد، آزار و اذیت شناخته شده است.

^۱ مصاحبه در ولایت کاپیسا توسط سارا امیریار و فرید هیوارد (Fred M. Hayward) ۴ سلطان ۱۳۸۲.

۷. مصوّنیت: مصوّنیت برای همه محصلان و به صورت خاص برای محصلان و استادان انان از جمله اهداف اصلی وزارت تحصیلات عالی می‌باشد. وزارت تحصیلات عالی متعهد است تا حد امکان مصوّنیت و امنیت محوطه مؤسسات تحصیلی خود را تضمین کرده و همچنین حقوق و آزادی‌های تمام افراد داخل مؤسسات تحصیلی و تاسیسات خود را حفاظت کند.

ترس از مصوّنیت محصلان انان مسئله نگران کننده برای تعداد زیادی از خانواده‌ها است که علاقه ندارند دختران شانرا به پوهنتون‌ها بفرستند. در مصاحبه‌های که با شاگردان صنوف یازدهم و دوازدهم انجام شد، تعداد زیادی از دختران ابراز داشتند که مخالفت‌های معین نادرست ادامه مکتب الی صنف دوازدهم را برای آنها دشوار ساخته است. همچنان نگرانی از عدم مصوّنیت، ازدواج یا کمک در کار‌های خانه موانع دیگری بودند که ادامه تحصیل را برای دختران مشکل ساخته است. از طرف دیگر، این دختران می‌دانستند که رفتن به پوهنتون شاید دشوار تر از رسیدن به صنف دوازده باشد. برعلوه، تعداد مکاتب دختران نسبت به پسران به خصوص در اطراف کمتر است. کمبود سهولت حمل و نقل شاگردان دختر را مجبور ساخته تا مسافه‌های طولانی را از خانه الی مکتب پیاده بروند. پسیاری از والدین به دلیل هراس از مصوّنیت دختران شان به آنها اجازه نمی‌دهند تا مسافه‌های طولانی را پیاده طی کنند. به همین دلیل تعداد زیاد آنها مجبور به ترک مکتب می‌شوند.^۱ دختران همچنان ابراز داشتند که مشکلات کاریابی بعد از فارغ شدن از پوهنتون بیشتر اوقات آنها را از ادامه تحصیل مأیوس می‌سازد که این سرچشمه از تبعیض علیه زنان و کمبود فرصت‌های کاریابی برای زنان می‌گیرد.

ترس ناشی از خشونت علیه محصلان انان به این نگرانی‌ها می‌افزاید. با وصف مساعی اداره مؤقت برای بهبود سطح دانش طبقه انان، در سال ۱۳۸۴ حملات خشونت بار علیه دختران و مکاتب دختران افزایش یافت. در نیمة سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۵) به طور اوست روزانه یک باب مکتب مورد حمله قرار گرفته بود. این حملات در فراری ساختن دختران از مکتب، ترساندن والدین دختران توسط شبینامه‌های تهدید و غیره اعمال خشونت آمیز علیه دختران، استادان و مکاتب نقش زیاد داشت. در سال ۱۳۸۷ به اساس گزارش یونیسک، «۲۸۳ حملة خشونت بار بالای مکاتب صورت گرفت که در آن ۹۲ تن کشته و ۱۶۹ تن دیگر زخم برداشتند». به هر حال، با وجود تهدیدات، دختران و معلمان به رفتن به مکاتب ادامه می‌دهند. در سال‌های بعدی حملات تاحدی کاهش یافته ولی تا به امروز ادامه دارد.

خشونت علیه دختران در مکاتب تأثیر مهمی بالای تحصیلات عالی داشته و آمار دختران داوطلب شمولیت در تحصیلات عالی را محدود ساخته است. تنها تعداد بسیار اندک دختران نسبت به پسران قادر به تکمیل دوره ثانوی‌اند. به هر صورت، با وجود خشونت‌ها و عقب نشینی‌های مؤقت در بعضی از ساحات کشور، تلاش‌های دوره انتقالی برای بهبود و بازسازی تعلیم و تربیه در سال ۱۳۸۱ تأثیراتی خوبی به جا گذاشت. چنانچه تعداد شمولیت شاگردان انان در مکاتب ابتدائی و ثانوی از ۶۴۰۰ شاگرد در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۶۸۶,۵۳۲ شاگرد در ۱۳۸۱ رسید (جدول ۲). در سال‌های جنگ نیز زنان خشونت را در تحصیلات عالی متتحمل شدند. درنتیجه، وزارت تحصیلات عالی روی مسوده استراتئیزی مصوّنیت زنان در محیط کاری و تحصیلی کار کرده و همچنان همراه با مؤسسات تحصیلات عالی در مورد ایجاد و مصوّنیت در مؤسسات شان همکاری می‌کند. با وجود تنفيذ لایحه نظم و دسپلین، وزارت تحصیلات عالی باید اقدامات عملی معینی را برای مصوّنیت آبرومندانه انان در تحصیلات عالی بر دارد.

۸. تبعیض جندر و اذیت جنسی: علاوه بر چالش‌های مصوّنیت، موضوع حاد دیگری که زنان با آن مواجه‌اند، تبعیض جندر و آزار و اذیت جنسی است. تبعیض جندر، تعصب یا تبعیض از نگاه جندر است که به صورت عموم علیه زنان صورت می‌گیرد. تبعیض جندر در طرز نگرش، طرز برخورد و رویه افراد انعکاس می‌یابد. اعمال، گفتار و تماس ناخواسته و زشت و یا هم هرآنچه که محیط کاری یا آموزشی را اخلال نموده و یک محیط تهدیدآمیز را به میان آورد، آزار و اذیت شناخته شده است.

^۱ مصاحبه در ولایت کاپیسا توسط سارا امپریار و فرید ھوارد (Fred M. Hayward)، ۱۳۸۲، سلطان.

پالیسی منع آزار و اذیت جنسی وزارت تحصیلات عالی در قالب "پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت جنسی در نهاد های تحصیلات عالی" تدوین یافته است. چنانچه در آغاز ذکر گردید، وزارت تحصیلات عالی همچنان متعهد به عملی ساختن توافقنامه های بین المللی می باشد که دولت افغانستان آن را امضا نموده است. این پالیسی ها توسط وزارت تحصیلات عالی و مؤسسات تحصیلات عالی تطبیق می شود. بخشی از استراتیژی کنونی وزارت تحصیلات عالی این است تا مطمئن شود که محصلان، کارمندان و مردم این پالیسی ها را فهمیده و تعقیب می نمایند و نیز اطمینان حاصل کند که این پالیسی ها به صورت جدی تطبیق می شوند. این کار در درازمدت در ایجاد فرهنگ تحمل و رواداری، احترام به زنان، برخورد عادلانه و ایجاد محیط محفوظ و حمایت کننده برای محصلان، استادان و کارمندان اثاث در مؤسسات تحصیلات عالی و وزارت تحصیلات عالی کمک خواهد کرد.

چالش های رویه مرفت از آنچه در فوق بحث گردید، موارد آتی به گونه مهم در راه دسترسی اثاث به تحصیلات عالی تشخیص میگردد:

۱. عدم موجودیت امکانات رهایشی (لیلیه) برای اثاث
۲. برخورد محافظه کارانه بعضی از گروه های اجتماعی در قبال تحصیل اثاث مخصوصاً فرستادن آنها برای این منظور به لیلیه ها و یا خارج از کشور
۳. عدم موجودیت امنیت و مصوّبیت برای زنان در اکثر مناطق
۴. عدم موجودیت فارغان اثاث در مکاتب و یا تناسب بین فارغان ذکور و اثاث در بعضی از ولایات.
۵. سرمایه گذاری بیشتر خانواده ها بر پسران در مقایسه به دختران
۶. امکانات محدود کاریابی برای زنان - زنان دورتر از فامیل های شان و همچنان دورتر از محل بودباش آنها به انجام کار علاقمندی نشان نمیدهند.
۷. آزار و اذیت دختران با در نظرداشت تحصیل مشترک پسران و دختران و شرایط اجتماعی که باعث دلسربدی خانواده ها در مورد تحصیل دختران شان میگردد.

برنامه ها

در حالی که موقیت هایی در راستای حل مشکلات جندر به دست آمده، ولی برای تحقق کامل تساوی جندر در افغانستان هنوز راه درازی در پیش رو داریم. برای این هدف، وزارت تحصیلات عالی ستراتیژی جندر همه جانبه را تهیه نموده است که دارای هدف واضح برای کل سیستم، پوهنتون ها، استادان، محصلان، متخصصین امور پالیسی و حقوقی و عموم مردم به سطح جامعه می باشد. جهت رسیدن به این اهداف، وزارت تحصیلات عالی به موارد ذیل خواهد پرداخت:

۱. بخش استادان:

استادان به خاطر تحقق بخشیدن تساوی جندر، پایان بخشیدن به آزار و اذیت جنسی و تقویت محیط آموزشی حمایوی برای تمام محصلان باید نقش گسترده تری را بازی کنند.

- ایجاد یک کمیته جندر به سطح هر نهاد تحصیلی برای بازنگری فعالیت های فعلی جهت کسب اطمینان از رفع تبعیض در مقابل محصلان و استادان اثاث.
- افزایش ۲۰ فیصدی استادان اثاث الی سال ۱۴۰۴ و ۲۵ فیصدی الی سال ۱۳۹۹، از طریق استخدام استادان اثاث بیشتر و تشویق محصلان اثاث لایق سال های نهایی برای شمولیت در کادر علمی در تحصیلات عالی.

- تضمین مصوّنیت استادان و کارمندان انان.
- همکاری با مؤسّسات تحصیلات عالی به خاطر ایجاد محیط حمایت کننده از زنان و تشویق آنها برای انجام ترفیعات علمی.
- جستجوی وجود مالی بیشتر برای فرستادن استادان به خارج جهت کسب تحصیلات فوق لسانس.
- کسب اطمینان از موجودیت یک روند شفاف استخدام که به دور از هر نوع علایق و جانبداری، و تبعیض جندر باشد. اصل شایسته سالاری همواره حاکم باشد.
- مرور بر روند ارتقای ترفیعات استادان جهت کسب اطمینان از اینکه عملکرد استادان انان هرساله پی گیری شده و در صورتیکه واجد شرایط باشند، فرصت برابر جهت ارتقا دارند.
- فراهم آوری تحصیلات تحقیکی و علمی، همچنین برخورداری از امکانات لیلیه برای آن عده استادان انانی که از ولایات آمده و مشمول در برنامه های ماستری می باشند.
- فراهم آوری وجود مالی، به اساس شایستگی، جهت حمایت از پروژه های تحقیقی استادان انان.
- کسب اطمینان از عدم اعمال تبعیض در روند استخدام و ارتقای استادان انانی که در مرحله باروری قرار دارند.
- تشخیص دلایل عدم استخدام استادان انان در بعضی مؤسّسات تحصیلی و اقدام درجهت مرفوع ساختن آن.
- شامل ساختن موضوع جندر در تدریس و بحث های صنفی جهت ترویج و تقویت تساوی جندر.
- تشویق استادان تا الگوی خوبی و بی طرفی بوده و نیز حامی محصلان و استادان انان باشند.
- تمام استادان باید موارد آزار و اذیت جنسی را به مقام های مربوطه یوهنتون ها گزارش و موقف تحمل ناپذیری را در رابطه به تبعیض جندر احراز نمایند.

۲. مؤسّسات تحصیلات عالی

- وزارت تحصیلات عالی متعهد است تا محیط مصوّن و محفوظ را در وزارت و تمام مؤسّسات تحصیلی برای زنان و سایر سهولت ها را برای تمام محصلان فراهم سازد. برای تحقق این موضوع موارد زیر اتخاذ خواهد گردید:
- تشویق دختران و زنان لایق درجه لسانس از طریق مشوره دهی و فراهم کردن مشوق تا آنها در برنامه های آموزشی فوق لسانس (ماستری و دوکتور) اشتراک نموده و به حیث استاد در مؤسّسات تحصیلات عالی مقرر شوند.
 - حصول اطمینان از این که استادان انان به انترنت، کمپیوتر و دفتر خوب دسترسی عادلانه دارند.
 - تأمین مصوّنیت استادان، محصلان و کارمندان زن.
 - ایجاد محیط مناسب و تشویق استادان انان به ترقیع به رتبه های بلندتر.
 - فراهم نمودن استاد رهنما برای استادان جدیدالشمول تا به آنها در مورد تدریس خوب، تهیه آثار علمی، و آماده ساختن آنها به ترقیع مشوره دهنند.
 - ایجاد طرز العمل های لازم برای مقابله با رفتار های غیر اجتماعی همانند، «...توهین شخصیت، آزار و اذیت جنسی، بی احترامی، خساره رساندن به دارایی عامه، اخلال فعالیت های فرهنگی، اجتماعی و علمی وغیره.
 - همکاری با وزارت تحصیلات عالی جهت فراهم نمودن امکانات برای زنان تا در امتحان کانکور همانند مردان خوب بدرخشند؛ این کار از طریق مهیا ساختن زمینه دسترسی عادلانه به کورس های آمادگی کانکور صورت گرفته میتواند. فیضی موفقیت شاگردانی که در این کورس ها اشتراک می نمایند در حال حاضر ۸۰٪ فیض است. همچنین، بیشتر

شاگردانی که در این کورس ها اشتراک میکنند مردان اند. این مسأله در مناطق ناامن، جنگ زده و محروم بیشتر اهمیت دارد.

- تشویق و ترغیب تمام پوهنخی ها به تهیه و تطبیق برنامه های خاص به منظور تقویت و ترویج تساوی جندر.
- تشویق تمام پوهنخی ها به تعیین اهداف برای افزایش فیضی تعداد محصلان و استادان انان (تا حال چهار پوهنتون به این امر متعهد شده اند).
- ایجاد میکانیزم ها برای رسیدگی به شکایات زنان پیرامون رفتار نا مناسب در مقابل آنها و تقویت محیط مساعد برای زنان در مؤسسات تحصیلی.
- فراهم آوری تحصیلات (مجانی و یا با پرداخت هزینه) کودکستان، برای استادان انانی که مشمول برنامه های ماستری هستند.
- طرح و ایجاد برنامه ها برای تشویق شاگردان انان دوره ثانوی جهت شمولیت به پوهنتون ها (خصوصاً در مناطق خود شان، جاییکه به لیلیه ضرورت ندارند).
- تعیین یک روز یا یک هفته در هر سال از طرف هر پوهنتون برای ارائه معلومات در مورد پوهنتون های مربوطه شان به منظور تشویق دختران دوره ثانوی جهت شمولیت در مؤسسات تحصیلات عالی.
- تقویت برنامه فوق لیسانس مطالعات جندر و زنان.

۳. نصاب تحصیلات عالی

از جمله ساحتی که باید بازنگری و تجدید نظر شوند، یکی آن هم نقش بالقوه نصاب درسی در تقویت و ترویج تساوی جندر، و یاهم برعکس، نقش آن در ایجاد گسترش و خلق نمودن نگرش هایی است که منجر به تحریر یا بی اهمیت ساختن وضعیت زنان می شود. وزارت تحصیلات عالی کتاب ها و مفردات درسی را مورد مطالعه قرار خواهد داد تا اطمینان حاصل گردد که کتاب های درسی و مفردات مذکور در موافقت با ستراتیژی ها و ارزش های ملی و اکادمیک کشور قرار دارند. وزارت تحصیلات عالی می خواهد اطمینان حاصل کند که با تمام شاگردان به طور مناسب، برابر و بنابر احترام متقابل برخورد می شود. وزارت تحصیلات عالی همچنان می خواهد محیط تحصیلی را در تمام مؤسسات تحصیلات عالی ایجاد کند که رشد معنوی، مساوات، عدالت، امانت داری و راستی، ارزشهای دینی و ملی و خلاقیت را تقویت کرده و تمام شاگردان را ترغیب میکند تا ذهن و مهارت های شان را خوب انکشاف دهند.

۴. بخش محصلان

محصلان باید نقش اساسی را در رابطه به تضمین تساوی جندر، جلوگیری از آزار و اذیت جنسی، تبعیض جندر و برخورداری زنان از محیط مصون و راحت در تمام پوهنتون ها بازی کنند. بسیاری از شاگردان در بهتر ساختن دسترسی محصلان انان به محیط های پوهنتون فعالانه کار نموده اند که در بعضی موارد شاگردان ذکور در رأس آن قرار داشته اند. چنانچه تذکر گردید، محصلان ذکور باید نقش فعال را در این قسمت بازی کنند.

مراکز خدمات محصلان باید بخش عمده روند بهبود و انکشاف محیط آموزشی برای زنان در تحصیلات عالی باشند. وزارت تحصیلات عالی در حال حاضر مصروف انجام یک سلسله فعالیت ها در رابطه به توسعه برنامه خدمات محصلان است تا این طریق موضوعات مرتبط با جندر را شامل این برنامه ها ساخته و مراکز خدمات محصلان را در بیشتر از دوازده پوهنتونی ایجاد کند که نخستین بار این برنامه به کمک پروژه تحصیلات عالی (HEP) و به حمایت اداره انکشاف بین المللی ایالات متحدة امریکا (USAID) آغاز گردید و بعداً توسط برنامه تقویت تحصیلات عالی (SHEP) ادامه یافت.

این بخشی از تلاش هایی است که هدف آن فراهم سازی محیط حمایوی، کمک کننده و عاری از هر نوع آزار و اذیت و اعمال نگران کننده علیه زنان در سراسر پوهنتون ها است. وزارت تحصیلات عالی در جستجوی دریافت وجوه مالی بیشتر برای توسعه خدمات برای زنان و توسعه خدمات محصلان به فراتر از دوازده پوهنتون فعلی تحت پوشش میباشد. برنامه های خدمات محصلان همچنان به منظور کمک به بهبود فرصت های کاری برای فارغان ایجاد شده اند. مراکز خدمات محصلان در مورد انتخاب حرفه و کاریابی مشوره داده و با بخش خصوصی در اجتماعات محلی شان در یافتن وظيفة مناسب برای محصلان کمک خواهد کرد. وزارت تحصیلات عالی به منظور افزایش فرصت های کاریابی برای تمام فارغان، به خصوص زنان، همکاری میان وزارت تحصیلات عالی، مؤسسات تحصیلات عالی و استخدام کنندگان خصوصی و دولتی را از دیاد بخشدید است. بنابر این، وزارت تحصیلات عالی اهداف ذیل را مدنظر دارد:

- توسعه خدمات محصلان و شامل ساختن مسایل جندر.
- اطمینان از این که مشوره دهی زنان را به انتخاب رشته تحصیلی دلخواه شان تشویق کرده است و آن ها را منحصر به انتخاب رشته های خاص ننموده، مگر این که آن رشته ها انتخاب خود شان بوده باشد.
- تلاش های خاص برای کمک و مشوره دهی به فارغ التحصیلان انان در انتخاب شغل و کاریابی.
- افزایش ۲۵ فیصدی محصلان انان الی ۱۳۹۹ و افزایش ۳۰ فیصدی آن ها الی ۱۴۰۴.
- افزایش امکانات لیلیه برای شاگردان انان. ایجاد لیلیه ها برای ۴۰۰۰ محصل انان تا سال ۱۳۹۹.
- آماده گی لازم برای افزایش سریع تعداد فارغان انان از دوره ثانوی که تا سال ۱۴۰۱ به صورت فزاینده بی افزایش خواهد یافت.
- اطمینان از دسترسی مساویانه زنان به کمپیوتر، انترنت، سایر وسایل تدریسی و مکان مطالعه در پوهنتون ها.
- اختصاص ۳۰ فیصد بورس های تحصیلی به زنان.
- ادامه تخصیص ۱۵ فیصد نمره اضافی در امتحان کانکور به زنان مناطق نا امن و محروم. شناسایی دلایل پایین بودن شمولیت طبقه انان در بعضی از مؤسسات تحصیلی و گرفتن تدبیر لازم در این زمینه.
- تلاش برای آشکار نمودن دلایل سطح پایین شمولیت انان در بعضی موسسات تحصیلی، و گرفتن تدبیر لازم جهت حل این موضوع.
- ایجاد یک کمیته ملی جندر برای بازنگری فعالیت های فعلی جهت کسب اطمینان از نبودن تبعیض جندر در مقابل محصلان و استادان.
- تشویق محصلان به تحقیق روی مسایل جندر.

۵. زیر بنها

نبود امکانات لیلیه مانع اساسی افزایش شمولیت محصلان انان می باشد. برای حل این مشکل گام های نخست برداشته شده که عبارت از اعمار سه لیلیه دخترانه است. حداقل به هشت لیلیه دخترانه دیگر نیز ضرورت است.^۱ سهولت های زیربنایی مورد نیاز دیگر برای محصلان انان موجودیت تشناب ها، حمام و سهولت های ورزشی می باشد. بیشتر تشناب های محصلان انان در وضعیت خراب قرار داشته و تعدادی از این تشناب ها آب نداشته، بیشتر آن ها حفظ و مراقبت کافی نمی شوند و وسایل ضروری در آن وجود ندارد. از اینرو، وزارت تحصیلات عالی موارد زیر را مدنظر دارد:

^۱ کمک مالی در پیشنهاد برنامه اولویت های ملی (NPP3) از موسسات تمویل کننده درخواست شده که در سال ۲۰۱۲ توسط موسسات تمویل کننده و وزارت مالیه منظور گردید.

- افزایش ظرفیت لیلیه ها برای ۴۰۰۰ محصل اناث تا سال ۱۳۹۹.
- تعمیر صنوف درسی اضافی، دفاتر کاری و لابراتوارهای بیشتر، تحصیلات IT، حداقل هشت لیلیه برای اناث و دو لیلیه برای ذکور، وسائل زیربنایی های فعلی و نیز تعداد پیش بینی شده محصلان باشد.

تعمیر لیلیه اناث پوهنتون بلخ که ۸۰ فیصد کار اعمار آن تکمیل گردیده است.

لیلیه اناث پوهنتون هرات، سال ۱۳۹۳

۶. چارچوب حقوقی

بخش عمده بهبود و انکشاف وضعیت زنان در تحصیلات عالی داشتن مقرره و طرز العمل های واضح است که برخورد و رویه مناسب و عادلانه با تمام محصلان را تضمین کند. وزارت تحصیلات عالی کارهایی را قبل انجام داده و نیز انجام خواهد داد تا اطمینان حاصل کند که محیط مؤسسات تحصیلات عالی مصون بوده و عاری از هر نوع آزار و اذیت جنسی است و در ضمن این مؤسسات محیط صمیمانه و مؤثر آموزشی را ایجاد نموده اند. بعضی از اقدامات وزارت تحصیلات عالی درین راستا قرار ذیل اند:

- وزارت تحصیلات عالی متعهد است تا تبعیض جندر و آزار و اذیت جنسی را در مؤسسات تحصیلی و تمام تأسیسات آن محو کند.
- تمام محصلان، کارمندان، استادان و مراجعین را پیرامون این مسایل آگاه ساخته و همچنان آنها را برای ریشه کن سازی تبعیض جندر و آزار و اذیت جنسی تشویق کند.
- محیط مصونی را فراهم سازد که زنان در آن از هر نوع موارد تبعیض، آزار و اذیت، و تهدید مصونیت شان به مرجع مربوطه اطلاع داده بتوانند. در صورتی که دفتر خدمات محصلان در مؤسسه تحصیلی وجود داشته باشد باید این سهولت را فراهم سازد. در صورت عدم موجودیت چنین دفتر، معاون امور محصلان و در غیاب وی معاون علمی مؤسسات تحصیلی این خدمات را پیش برد و نیز تضمین خواهد کرد که تمام شکایات به صورت جدی بررسی شده و سیری خواهند ماند. در صورتی که کدام تهدیدی متوجه زنان باشد، تدبیر اصلاحی لازم را مطابق لایحه نظم و دسپلین برای رفع آن انجام خواهد داد.

- کار روی ساختن پالیسی های جندر جدید و مسایل مصونیت زنان را ادامه دهد.
- پالیسی های تبعیض جندر و آزار و اذیت جنسی تحصیلات عالی را بازنگری و در صورت ضرورت، تقویت نماید. در ضمن اطمینان حاصل کند که این پالیسی ها در وزارت تحصیلات عالی و مؤسسات تحصیلات عالی برای محصلان، استادان و کارمندان به صورت گستردہ پخش و نشر می شود.
- رسیدگی به شکایات به صورت فوری، جدی و عادلانه.

۷. گام های بعدی:

برای تطبیق این برنامه ها، وزارت تحصیلات عالی روی اولویت های زیر که همین اکنون در مرحله اجرا می باشد، کار می کند:

- افزایش دسترسی زنان به درجه های لیسانس و بالاتر از آن؛ وزارت تحصیلات عالی با رهبری پوهنتون ها همکاری می کند تا ۲۵ فیصد هدف شمولیت زنان در نهاد های تحصیلات عالی الی سال ۱۳۹۹ برآورده گردد. در ضمن، این وزارت از مؤسسات تحصیلات عالی می خواهد تا استخدام استادان اثاث را در اولویت های کاری شان قرار دهند. برعلاوه، این وزارت ۳۰ فیصد بورسیه ها را به محصلان اثاث تخصیص داده که در حال حاضر جریان دارد.
- بهبود فضای درسی در تمام مؤسسات تحصیلات عالی جهت اطمینان از برخورد مناسب و برابر با زنان، رفع هر نوع تبعیض و آزار و اذیت جنسی و ایجاد محیط مصون و حمایوی برای زنان. همچنین، وزارت تحصیلات عالی در نظر دارد تا در شروع سمسور سال ۱۳۹۵ مجلسی مشکل از رؤسا پوهنتون ها، معاونان پوهنتونها، و رئسا پوهنتونها را برگزار نماید تا راه های تطبیق این ستراتیژی را مورد بحث قرار دهنند.
- به رؤسا و معاونان امور علمی پوهنتون ها وظیفه داده خواهد شد تا با استادان و کارمندان شان همکاری نموده و از برخورده مناسب و عادلانه با زنان اطمینان حاصل کنند و نیز آنها [رؤسا و معاونان] را ترغیب کنند تا با استادان و همکاران شان به خاطر رفع تبعیض و آزار و اذیت جنسی کار کنند و محیط آزاد و صمیمانه را برای زنان فراهم سازند.
- افزایش فیضی استادان اثاث به حداقل ۲۰ فیصد مجموع استادان مؤسسه الی ۱۳۹۹.
- افزایش زمینه کسب درجه ماستری وبالا تر برای استادان اثاث با ایجاد پروگرام های بیشتر ماستری در افغانستان.
- فراهم آوری زمینه برنامه های fellowship به شکل گروپی برای ارتقای ظرفیت.
- افزایش تعداد اثاث در موقع های بلند اداری در وزارت تحصیلات عالی و مؤسسات تحصیلات عالی.
- وزارت تحصیلات عالی اعمار لیلیه برای ۴۰۰۰ محصل اثاث را در اولویت های کار ساختمانی این وزارت قرار داده که کار آن همین اکنون جریان دارد.
- وزارت تحصیلات عالی کمیته بازبینی تساوی جندر را ایجاد می کند تا وضعیت فعلی جندر را بررسی نماید و به صورت خاص روی مسئله تساوی جندر در ترقیع استادان زن دقت کند و نیز سایر موضوعات مربوط به محصلان، کارمندان و استادان اثاث را بررسی نمایند. این موضوع تنها منحصر به زنان نبوده بلکه در مجموع مسئولیت تمام مؤسسات تحصیلات عالی است.
- هر یک از مؤسسات تحصیلات عالی مسؤول اند تا پیشرفت های کاری شان پیرامون اهداف و اولویت های بالا را تا اخیر ۱۳۹۵ گزارش دهند.
- اتخاذ تدبیر معین برای افزایش محصلان اثاث مخصوصاً از ولایات آسیب دیده و دارای تعداد ناچیز شاگردان اثاث.
- فراهم آوری زمینه کار از طریق همکاری با وزارت های سکتوری مخصوصاً بخش معارف در مراکز شهری.

نتیجه گیری

وزارت تحصیلات عالی به تساوی جندر و افزایش تعداد محصلان و استادان انان در تحصیلات عالی شدیداً معهد است. همان‌گونه که قبلاً تأکید گردید، هدف کلیدی پلان استراتیژیک ملی تحصیلات عالی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ ایجاد و تقویت یک محیط برابر، منصفانه و عادلانه برای تمام محصلان و کارمندان قطع نظر از تبعیض جندر، نژادی، مذهبی و معیوبیت می‌باشد. بدین اساس وزارت تحصیلات عالی یک بار دیگر از حمایت قوی خود از تطبیق «پلان کاری ملی برای زنان» و غیره اسنادی که دولت بهمنظور بهبود وضعیت زنان در افغانستان امضا نموده، اطمینان می‌دهد.

وزارت تحصیلات عالی اهداف واضحی را برای افزایش تعداد محصلان انان از حالت فعلی ۲۱ فیصد به ۲۵ فیصد تا سال ۱۳۹۹ تعیین نموده است. همچنان این وزارت تلاش دارد تا تعداد استادان انان در تحصیلات عالی را از ۱۴ فیصد فعلی به ۲۰ فیصد تا سال ۱۳۹۹ افزایش دهد. جهت دست یابی به این اهداف، وزارت تحصیلات عالی در همکاری با وزارت امور زنان و همکاران دیگر در بخش تعلیم و تربیه یک سلسله اقدامات مهمی را که در فوق ذکر گردید در دست می‌گیرد تا تعداد بیشتر دختران را به ادامه تحصیل در مؤسسات تحصیلات عالی، عضویت کادر علمی و کسب درجه های تحصیلی فوق لسانس تشویق نمایند. به همین ترتیب وزارت تحصیلات عالی استادان موجود انان را برای کسب درجه های تحصیلی فوق لسانس تشویق و حمایت کرده و تعداد برنامه های ماستری را در داخل افغانستان افزایش میدهد تا از این طریق زمینه به دست آوردن این‌گونه تحصیلات برای زنان تسهیل شود. وزارت تحصیلات عالی از حمایت وزارت خانه ها، مؤسسات غیر دولتی، تاجرین، مؤسسات تحصیلات عالی و غیره مراجعی که درین عرصه همکار بوده اند، نهایت قدردانی مینماید. این وزارت تعهد می‌سپارد که از آخرین تلاش ها و امکانات اش کار گرفته تا رفتار مناسب و برابر را با تمام کارمندان تضمین و تقویت نماید.

ماآخذ

- بانبوری، ج. (۱۳۹۱). تعلیم و تربیه دختران در افغانستان. اقتباس از سایت <https://www.unicefusa.org/mission/survival/nutrition>
- پژوهه تحصیلات عالی. (۱۳۸۹). گزارش مطالعه تأثیر برنامه ماستری افغانستان. کابل: پوهنتون ماساچیوستس.
- دولت افغانستان. (۱۳۸۶). پلان ملی عملی برای زنان افغانستان ۱۳۸۶-۱۳۹۶. کابل: وزارت امور زنان.
- کنسلی، م. (۱۳۹۱). دختران صرف تعلیم و تربیه میخواهند، مبارزه برای مکاتب ائمه در افغانستان. اقتباس از سایت <http://buiaa.lrg/۲۰۱۲۰۳/۲۵۶۵>
- مساویات برای صلح و دموکراسی. (۱۳۹۰). دسترسی زنان به تحصیلات عالی در افغانستان: درک وضعیت کنونی. اقتباس از سایت <http://www.epd-afg.org/wp-content/uploads/۲۰۱۴/۰۴/Final-Womens-Access-to-Higher-Education-in-Afghanistan-English.pdf>
- وزارت امور زنان. (۱۳۹۱). ادامه پالیسی آموزش زنان. کابل: وزارت امور زنان.
- وزارت تحصیلات عالی. (۱۳۸۸). پلان استراتژیک ملی تحصیلات عالی ۱۳۸۹ - ۱۳۹۳. کابل: وزارت تحصیلات عالی.
- وزارت تحصیلات عالی. (۱۳۸۸). لایحه نظام و دسیپلین. کابل: وزارت تحصیلات عالی.
- وزارت تحصیلات عالی. (۱۳۹۱). مسوده استراتژی مصوبیت زنان در محیط کار و تحصیل. کابل: وزارت تحصیلات عالی.
- وزارت تحصیلات عالی. (۱۳۹۱). پالیسی منع تبعیض، آزار و اذیت جنسی برای پوهنتون ها و نهاد های تحصیلات عالی. کابل: وزارت تحصیلات عالی.